

СЪДБА

Георги САВЧЕВ

Abstract. Among the early stories of the Belogradchik writer Georgi Savchev (1883-1949) is the short story "Fate", published in the magazine "Teacher" in 1909.

Keywords: Georgi Savchev, short story, Belogradchik

Мотото на “Учител“ е „Училището създава народното бъдеще“. Списанието се редактира от Крум Димитров Максимов, но е създадено и редактирано от рано починалия му брат Христо Димитров Максимов (1867-1902), който е издавал и второ списание „Просвета“, също продължено от Крум Максимов, в което през 1904 г. Никола Савчев (1870-1936) – брат на Георги Савчев, е публикувал повестта си „Намерил имане“. Христо Максимов е между най-заслужилите български учители и общественици. Негов е известният „Учителски марш“, музиката на който е написана от Емануил Манолов (1857-1902) и Добри Христов (1875-1941). За Христо Максимов има такава оценка: „Венецът, който Максимов си сви, не овехна и никога не ще овехне, делото на което той служи, продължава да живее и да краси най-хубавите дни от живота на сдруженото учителство. Това дело укрепва духа, окуражава малодушните, възпламенява чувствата и увлича към по-високи идеали, които ни ядовитата зима, ни бурите световни са в състояние да убият. В дни на

горчиви изпитания, нашето учителство ще черпи сили от беззаветния пример, който му завеща незабравимия Хр. Д. Максимов.“

Снимка на Никола Савчев, 8 май 1901 г.: л/д Иванка Ботева, Димитър Рашев, фпр Христо Аджаров, Венета Ботева, Стоян Христов, Крум Максимов, Никола Савчев и Никола Христов

СЪДБА

Разказ¹⁾

Надвиснала над люлката на болното си детенце, Ружа не отделяше очи от бледото му личице. Тя притаено се вслушваше в дишането му, опитваше слабия му пулс и кършеше отчаяно ръце.

- Боже, колко му е лошо! – приплака тя.

Детето спеше тъй тихо, сякаш сънят му бе преминал в смърт. По мъничкото му личице, изцедено от страдания, виждаха се бръчки. Големите му, хлътнали навътре очи, бяха засенени от дълги ресници; устата му голяма и широка, с издути венци – придаваше му израз на

джудже. То спеше неподвижно, с едва уловим дъх, като потрепваше от време на време със сухите ръчици.

В стаята бе задушно топло. На масата неуморно тракаше часовник, а от ъгъла, пред опушена и вехта икона, гореше кандило, чиято жалка светлина правеше страшен образа на Христа. Ружа поглеждаше часовника, откъсваше се за миг от детенцето си, вземаше стъклото с лекарство и пак сядаше до него, като чакаше да се събуди, за да му даде да пие.

- Дано му поолекне, - изпъшка тя и подпря с ръце глава на коленете си. Тя гледаше втренчено лицето на рожбата си и в очите ѝ бликнаха сълзи, които тя изливаше в неудържим плач.

Но защо е тъй нещастна? – унесе се в себе си тя. – Ето, това е вече третото ѝ дете и нито едно не преживява повече от месец – увяхват бързо като рози. ... Какви сиромаси хора, дете хляб нямат да ядат, а са обкръжени от здрави, читави деца, а тя да не може да опази нито едно. ... Когато тя се почувства бременна с това си дете, как искрено се радваше в душата си, че поне то ще оцелее, ще порасне и ще разсее мъката ѝ по умрелите му братчета. Но еро, то се роди, но слабо и грозно, с бръчки на лицето – и тя със сълзи на очи посрещна живота му. ... Но не се мина и седмица и то заболя и сега не може дъхът си да поеме. ... Защо я наказва тъй Бог, защо?

Изведнъж детето потрепна и се закашля: в гърдите му драцеше нещо и го задъхваше. То се силеше да си отдъхне, лицето му се кривеше от напън и то запищя, но тъй задавено и тежко, сякаш бе в предсмъртни мъки. Ружа уплашено скокна и в душата ѝ замлъкна всичко. Тя подхвана крехкото тяло на болното, обърна го леко на една страна, за да се изкашля по-свободно и галено го зацелува по челото.

- Хайде, мама, още мъничко и ще оздравееш. Моята захарна душичка ще оздравее, ще порасне и като татко си ще препаше сабя. Какво хубаво момче ще станеш; - мълчи, миличко, - шепнеше в опиянение Ружа, като галеше голата му главица.

Топлите майчини ласки не облекчаваха болките му, то пицеше отчаяно, гърчеше се в ръцете ѝ, като притискаше ръчиците към гърдите си.

- Мълчи, мама, мълчи, душичке. Ей сега ще дойде татко ти и ще ти донесе хубава играчка – утешаваше го през сълзи Ружа, думите ѝ се изгубваха в писъка му и на майчиното лице увисна по-черна печал. Посиняло от плач и болки, гласът на детето съвсем преградна и вместо плач чуваше се болезнено хъркане само. Очите му гледаха мътно и измъчено, сякаш търсеха помощ – и под тия погледи майчиното сърце се топеше в умиление и сълзи. Тя с усилие успя да налее фве-три лъжички лекарство в устата на детето. То свиваше устни, мръщеше се и се напъваше за плач. Ружа започна да го люлее и да му тананика нещо; детето неспокойно се обръщаше, протягаше ръчици и обезсилено се смиряваше. Люлеено тъй, то замлъкна, гърдите му задишаха някак си по-свободно и големите му клепачи пак притисна дремота – и то неусетно заспа.

Ружа не преставаше да го люлее. Песента ѝ, тиха и тъжна, постепенно замираще, докато се преля в откъслечни гърнени вариации. Сънят на болното дете я зарадва и успокои.

Надвисена все тъй над него, тя се унесе далеч в моминските си години. Те бяха най-хубавите дни в живота ѝ. С какъв препет тя посрещаше сутрин слънцето, как се радваше само на птичките и на цветята! ... Тя любеше тогаз един студент и колко безсънни нощи е прекарала с него в градината! ... Сетне той я остави, отиде да се учи и тя остана пак самичка. Еднаж тя се опитва да се трови, но я спасиха. Оттогаз животът ѝ стана някак си безцветен – тя сякаш не живееше, а се влачеше като сянка. ... Искаха я много момци, но тя ги отблъскваше. ... Един ден баща ѝ дойде с един капитан – сегашния ѝ мъж. Те бяха уговорили всичко и искаха само съгласието ѝ. Погледна го тя с пренебрежение: тя в него нищо друго не виждаше, освен бласкавата капитанска униформа. ... Той бе три пъти по-стар от нея, с побелели вече коси и почти без зъби. И смешно

й стана. Но когато баща ѝ я изруга, тя се затвори в стаята си и дълго плака. Вечерта капитанът пак беше дошъл. Когато той ѝ хващаше ръцете, тя сякаш чувстваше смъртта – и го отблъсна. Но тук не отчайваше кандидата. Когато оставаха насаме, бащата и майката ѝ четяха дълги нотации, караха ѝ се, заплашваха ... и тя без сама да знае как, почна да се примирява. За нея беше безразлично вече в чии ръце е – тя жалеше своите и да утихне домашната буря – даде ръката си. И стана разкошна сватба. ... Пред олтаря тя беше бледна и насмалко не припадна. Дойде ървата брачна нощ. Когато той я притискаше до гърдите си, тя се обръщаше на страна, но вече не можеше да плаче. И тя трябваше да го целува – и целуваше го тя и чувстваше, че устните ѝ замръзват от тия целувки. ... Тя знаеше, че той е изцеден от разврат и болести човек и го мразеше като смъртта. ... Но тя го търпеше и така с преструвки и мъчения преминаха цели пет години. ...

Ружа стоеше все тъй неподвижно, сякаш не бе изчерпала всички ужасни спомени. Тя ровеше в душата си, за да долови поне едничък момент на радост и щастие, но там бе тъмно и пусто и нито една лъча не я огряваше. ... Тя погледната спящото си дете и без да трепне отново искаше да се върне към своите детски години, но и тия светли спомени сякаш бягаха, сливаха се с черните дни в живота ѝ, осеняваха душата ѝ със смъртна мъка. ... Уморена от деноношното бдение над болното дете, тя обори леко глава и тихо заспа.

.....

Но ето, над люлката вижда своя мъж. ... Но това сякаш не е той, а скелет, току що излязъл от гроба. С едната си ръка той държи детето и от време на време го целува, а вместо целувки чува се тракане на челюстите му. ... Той се смее – и тоя смях е смъртен – тя чувства тръпки от него. Тя протяга ръце, моли го да ѝ го даде, но той тича из стаята, танцува с разплаканото дете – и все тъй зловещо се смее. ... И вслушва се тя и чува неговия глас: Детето е мое – виж как си приличаме, - то е моя плът, - няма

да ти го дам! - ... И вижда тя как скелетът се изгубва с детето ѝ. Тя викна след него, простира ръце, но в стаята е тъмно и пусто. ...

Уплашена Ружа отваря широко очи и скоква бърже. ... Трепераща като лист, тя протяга ръце към люлката, но детето е там. Тя се надвесва над него и се вслушва. Но то не диша вече. Лицето му е спокойно и няка си усмихнато. В отчаяние тя го дига на ръце, но тялото му безжизнено се отпуска и тя в безумен плач го притиска до гърдите си и дълго неутешно зарива.

А часовникът все тъй монотонно и глухо се обажда в задрямалата нощ. ...

БЕЛЕЖКИ

1. *Учител*, год. 16, кн. 7, септември 1909 г.

